

УДК 336.1

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Виходець Ю.А.

PROBLEMS OF THE IMPROVEMENT OF THE STATE FINANCIAL CONTROL SYSTEM IN UKRAINE

Vykhodets' Y.A.

Розглянуто проблеми розвитку державного фінансового контролю, визначено напрями удосконалення та вимоги побудови єдиної системи державного фінансового контролю.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, система державного фінансового контролю, органи контролю.

Постановка проблеми. Система управління в Україні характеризується розбалансуванням прямих та зворотних зв'язків. В країні склалася розгалужена, проте недостатньо мобільна та дієздатна система органів державного фінансового контролю. Така система не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни у державі. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції до зростання кількості та обсягів порушень законодавства у використанні бюджетних коштів. Вирішення проблем державного управління обумовлює необхідність подальшого удосконалення системи державного фінансового контролю як важливої умови забезпечення стійкого економічного зростання країни й зміцнення державності.

Аналіз останніх публікацій. У науковій літературі дослідженню питань теоретико-методологічного вдосконалення системи державного фінансового контролю присвячені роботи таких українських та російських науковців, як І. Стефанюка, С. Степашина, С. Шохіна, С. Бардаша, В. Бурцева, А. Хмелькова, І. Микитюка, В. Рибачука.

Метою статті є визначення проблем розвитку та напрямів удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні.

Виклад основного матеріалу. Від стану державних фінансів, ступеня їх прозорості, ефективності використання державної власності значною мірою залежать довіра до держави з боку власних громадян та зарубіжної спільноти, умови розвитку бізнесу, інвестиційний клімат. Значним фактором впливу на стан державних фінансів є чинна система державного фінансового контролю. Оскільки становлення державного фінансового контролю в Україні відбувалося одночасно із процесом державотворення і переходом до ринкових відносин,

то відсутність належної уваги при формуванні системи державного фінансового контролю призвела до виникнення необхідності її вдосконалення.

Офіційні дані Державної фінансової інспекції (Держфінінспекція) свідчать про масові правопорушення. Основні державні ресурси зосереджено в бюджетних установах, отже, вони мають бути найважливішими об'єктами контролю органів Держфінінспекції та внутрішнього контролю.

Проведені Держфінінспекцією протягом 2012 року контрольні заходи засвідчили те, що і надалі залишається розповсюдженою негативна практика незаконного використання державних ресурсів. Такі порушення фінансово-господарської дисципліни виявлено майже у кожному з перевірених об'єктів контролю. Загалом протягом 2012 року органами Держфінінспекції проведено 9,5 тис. контрольних заходів, якими охоплено діяльність понад 8,9 тис. підприємств, установ і організацій, з них майже 5,3 тис. бюджетних установ. Контролю піддано операції з використання державних ресурсів загалом на суму близько 481,4 млрд. гривень. Виявлено порушень, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 3,7 млрд гривень [4].

Зростання порушень свідчить не тільки про необхідність посилення контролю, а також вказує на те, що економічний механізм господарювання є недосконалим та містить дуже багато слабких позицій, що сприяє скоєнню таких злочинів.

Основні проблеми організації та функціонування системи державного фінансового контролю зображені на рис. 1.

Для вирішення вказаних проблем організації та функціонування системи державного фінансового контролю необхідно визначити напрями удосконалення, які забезпечать гармонійний розвиток складових елементів та усунення диспропорцій і деформацій у системі державного фінансового контролю.

Необхідність створення системи державного економічного контролю на єдиних нормативно-правових засадах, єдиних принципах функціонування

є об'єктивною вимогою часу і пов'язана з пошуком напрямів ефективного та комплексного розвитку всіх елементів механізму управління державною власністю та фінансовими ресурсами.

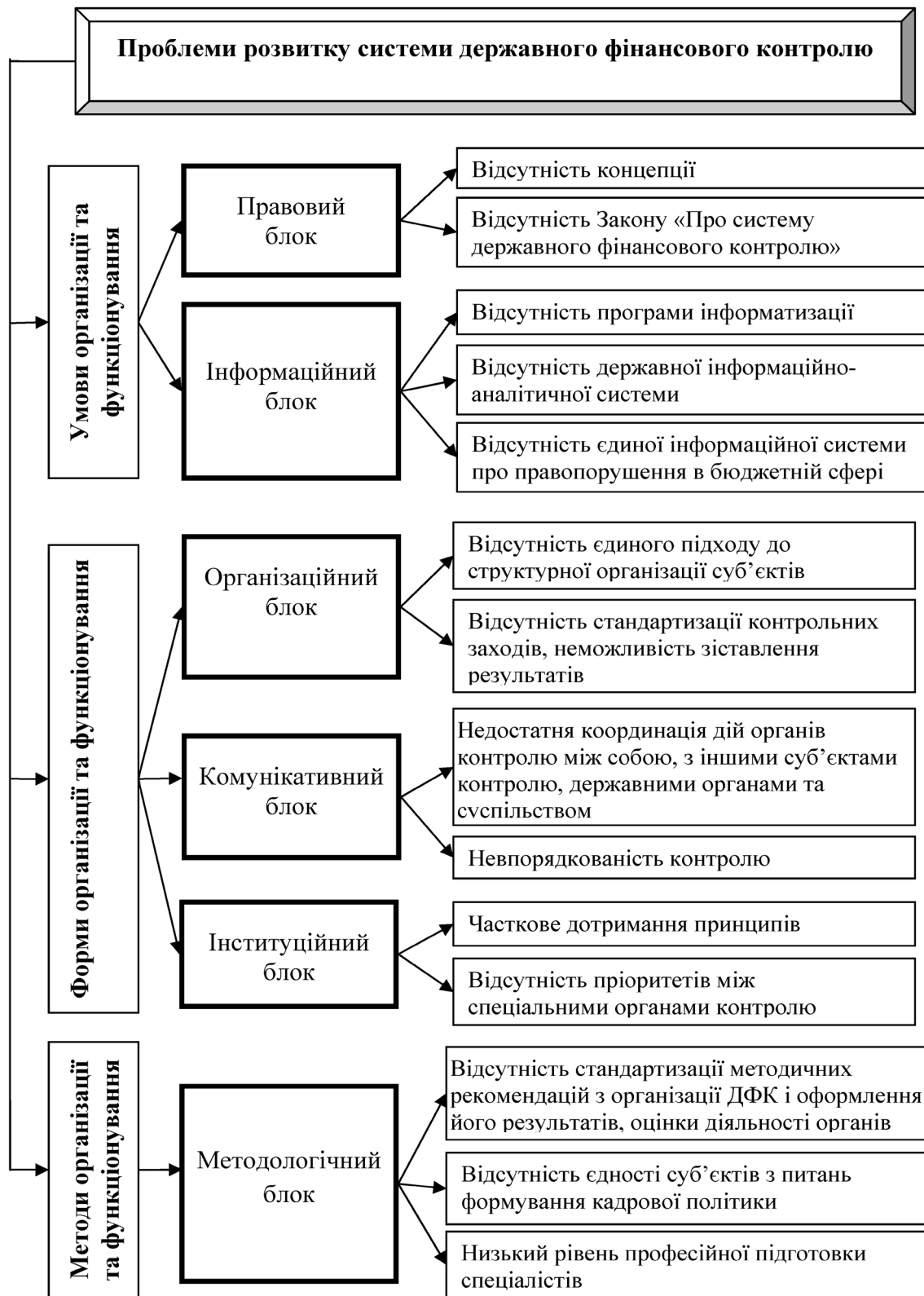

Рис.1. Проблеми організації та функціонування системи державного фінансового контролю

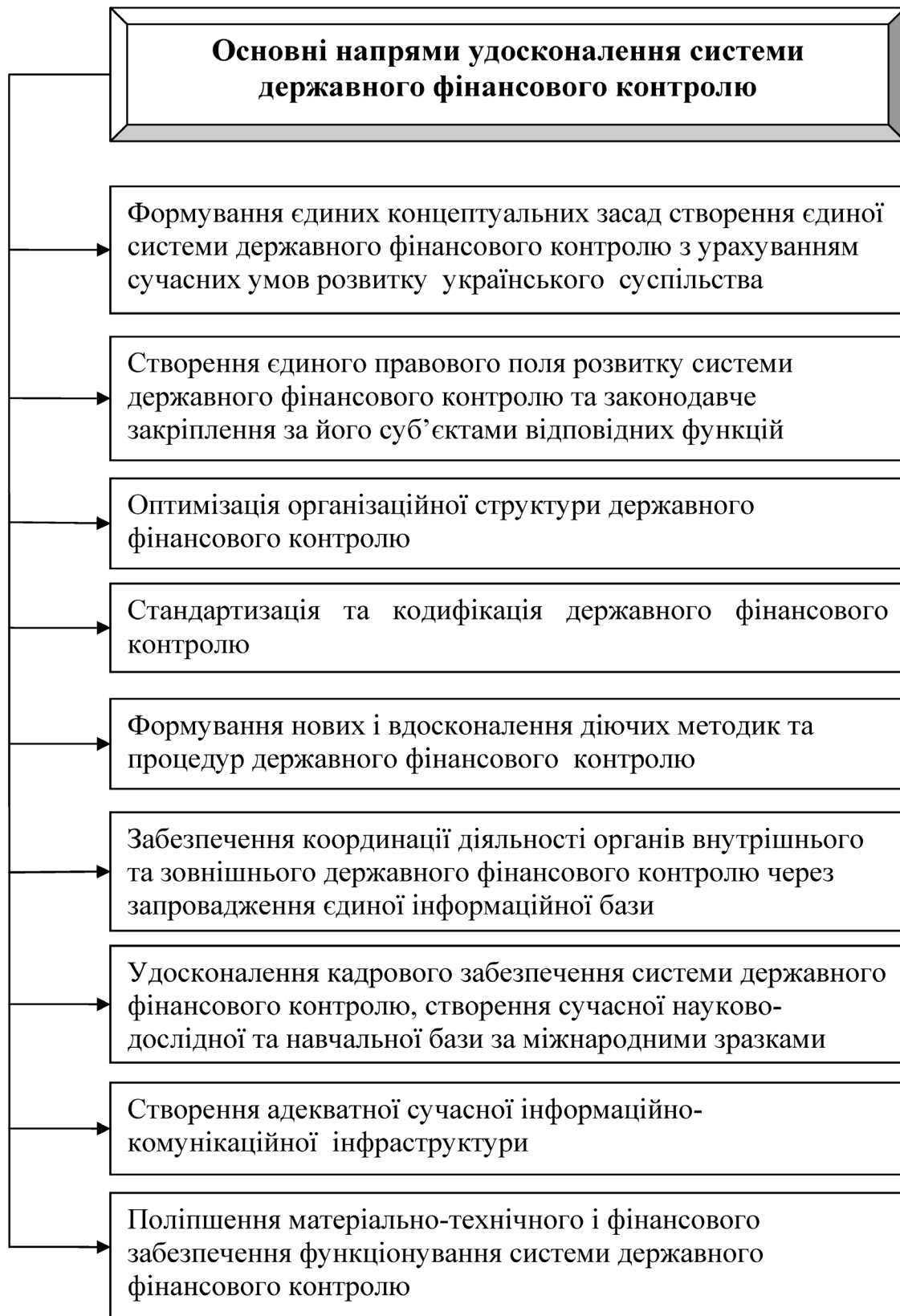

Рис.2. Основні напрями удосконалення системи державного фінансового контролю

Можна виділити такі основні напрями удосконалення організаційно-правового механізму державного управління сферою державного фінансового контролю (рис.2):

- формування єдиних концептуальних засад створення єдиної системи державного фінансового контролю з урахуванням сучасних умов розвитку українського суспільства;

- створення єдиного правового поля розвитку системи державного фінансового контролю та законодавче закріплення за його суб'єктами відповідних функцій;

- оптимізація організаційної структури державного фінансового контролю;

- стандартизація та кодифікація державного фінансового контролю;

- формування нових і вдосконалення діючих методик та процедур державного фінансового контролю;

- забезпечення координації діяльності органів внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю через запровадження єдиної інформаційної бази;

- удосконалення кадрового забезпечення системи державного фінансового контролю, створення сучасної науково-дослідної та навчальної бази за міжнародними зразками;

- створення адекватної сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури;

- поліпшення матеріально-технічного і фінансового забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю.

Заходи держави у визначених напрямках повинні забезпечити створення єдиної системи державного фінансового контролю за умови відповідності ряду вимог щодо діяльності як державних органів, так і всієї системи.

Важливою умовою забезпечення ефективного функціонування органів державного контролю є спрямованість їх контрольних дій, тобто їх системність, оптимальність і збалансованість. Невиконання хоча б однієї з цих умов має наслідком неефективне функціонування усієї системи державного контролю.

З огляду на вищезазначене, необхідно до однієї з перших вимог віднести вимогу інформаційної забезпеченості як передумови для проведення якісної перевірки та підготовки висновків про реальний стан або дії підконтрольного об'єкта. Слід зазначити, що збільшення обсягів інформації через розширення джерел її надходження від органів контролю в рамках єдиної системи державного фінансового контролю значно ускладнює процес аналітичної обробки та прийняття рішень. А це, у свою чергу, знижує ефективність державного фінансового контролю, тому ефективний фінансовий контроль можливо

здійснювати тільки при використанні інформаційних технологій контролюючими органами [1, с.3].

На сьогодні відсутня єдина концепція проектування системи інформаційного забезпечення органів державного фінансового контролю. Наприклад, російські науковці С. Шохін і Л. Вороніна основними завданнями інформаційної системи забезпечення фінансового контролю вважають: формування планів контрольних заходів; проведення контрольних заходів; складання звітів про результати контрольних заходів, їх систематизацію та зберігання; формування інформаційної бази діючих нормативно-правових актів; формування картотек фахівців, що залучаються для проведення контрольних заходів і контроль виконання рішень щодо порушень з питань контролю [7, с.92].

Таким чином, важливою вимогою побудови єдиної системи державного фінансового контролю є створення в державі ефективної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи на основі сучасних інформаційних технологій, яка призначена для збирання, зберігання, пошуку та видачі інформації про всі здійснені контрольні заходи та їхні результати, тобто для систематизації даних контролю та узагальнюючого висновку.

Ще однією вимогою повинні бути комплексність і пріоритетність. Це означає, що об'єкти різного типу для цілісного уявлення про їхній стан повинні бути охоплені комплексним контролем. Комплексність передбачає необхідність охоплення контролем усіх основних об'єктів з широкого кола підконтрольних питань, що вимагає проведення контролю найважливіших об'єктів.

У матеріалах конгресу Європейської організації вищих контрольних органів зазначено, що контрольному органу немає сенсу охоплювати контролем усю фінансову діяльність держави, але необхідно піддати контролю ті об'єкти, де гарантована як результат контролю найбільша віддача й максимальне сприяння економії державних коштів [2, с.40].

Система державного фінансового контролю повинна відповідати вимогам економічної ефективності, тобто витрати на контроль не повинні перебільшувати очікуваних збитків через відсутність контрольних заходів. Ця вимога передбачає також необхідність оптимізації організаційної структури державного фінансового контролю, тобто виявлення та спрощення зайвих ланок, оптимального поєднання централізованого і децентралізованого управління в структурі органів.

Ефективність системи державного фінансового контролю пов'язана, перш за все, з тим, наскільки підпорядкована регламенту контрольна діяльність. На думку І. Микитюка, без регламентації та застосування типових рішень у тій чи іншій ситуації контрольна організація не може працювати злагоджено по

всіх її ланках. Ось чому необхідно встановити процедури, що визначають характер, масштаби, періодичність і час проведення контрольних заходів. При цьому необхідно враховувати, що єдина система державного фінансового контролю – це складна багаторівнева система, утворена низкою підсистем, кожна з яких має власну структуру й логіку розвитку. Отже, важливою вимогою до єдиної системи є необхідність здійснювати контроль на основі чіткої взаємодії і координації всіх зусиль для вирішення завдань державного фінансового контролю [3].

До зазначених вище вимог необхідно додати вимоги оптимальної централізації та чіткого розмежування функцій органів державного фінансового контролю.

Динамічність, стійкість, безперервність функціонування системи в цілому і кожного окремого її органу обумовлюється єдністю й оптимальним рівнем централізації і організаційної структури. Водночас кожна окрема контрольна функція повинна бути закріплена тільки за одним органом державного фінансового контролю, тобто закріплення однієї функції за декількома органами контролю є небажаним. Проте закріплення декількох контрольних функцій за одним контрольним органом допустимо. Зважаючи на цю вимогу необхідно встановити процедури розв'язання незгоди, які можуть виникнути між співробітниками, що здійснюють контрольний захід, та тими, хто перевіряє.

Увага, що приділяється сьогодні безперервності розвитку та вдосконаленню методології державного фінансового контролю, не випадкова. Адже з часом навіть найпрогресивніші методи застарівають. Система державного фінансового контролю повинна бути побудована таким чином, щоб можна було швидко й ефективно налаштуватися на вирішення нових завдань, на застосування нових методів контролю, як то аудиту ефективності.

Крім того, при розгляді вимог побудови єдиної системи державного фінансового контролю логічним буде виділення вимоги підконтрольності кожного суб'єкта державного фінансового контролю. Всі органи системи державного фінансового контролю повинні відповідним чином звітувати про свою діяльність, тобто бути підзвітними на предмет якості виконання своїх функцій.

Вирішальну роль у забезпеченні ефективного функціонування єдиної системи державного контролю відіграє, по-перше, компетентність кадрів; по-друге, адекватне закріплення в нормативно-правових актах їхнього матеріального, політичного й соціального захисту.

Підбиваючи підсумок зазначимо, що система забезпечення ефективної діяльності органів державного фінансового контролю повинна базуватися на таких вимогах:

- якісне інформаційне забезпечення;
- комплексність і пріоритетність;
- економічна ефективність;
- регламентація;
- чітка взаємодія всіх підсистем та координація дій вирішення завдань державного фінансового контролю;
- єдність і оптимальний рівень централізації її організаційної структури;
- безперервність розвитку та вдосконалення контролю;
- підконтрольність кожного суб'єкта державного фінансового контролю;
- компетентність і сумлінність контролерів.

Таким чином, система забезпечення функціонування державного фінансового контролю повинна відповідати низці чітких вимог.

Висновки. Система державного фінансового контролю в Україні не має достатнього правового, інформаційного, організаційного, комунікативного, інституційного та методологічного забезпечення. Вирішення проблем організації та функціонування державного фінансового контролю можливо шляхом системного вдосконалення діяльності органів фінансового контролю, підвищення рівня культури державного управління, спрямованого на підвищення ефективності використання державних фінансів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України та суспільного добробуту.

Література

1. Бардаш С. В. Підходи до побудови концепції національної системи економічного контролю [Електронний ресурс] / С. В. Бардаш. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2009_11/bardach.html.
2. Германчук П. К. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан, В. Т. Александров, О. І. Назарчук. – К. : НВП“АВТ”, 2004. – 424 с.
3. Микитюк І. Основні вимоги до побудови єдиної системи державного фінансового контролю / І. Микитюк // Світ фінансів. - Випуск 2 (7). – 2006. С.109-113.
4. Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk>.
5. Петренко П. «Чорні дірки» у державних фінансах [Електронний ресурс] / П. Петренко. - Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/index.php?page=magazine&show=text&article=42>.
6. Хмельков А. В. Вектори модернізації системи державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / А. В. Хмельков. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Arpdu/2010_2/doc/2/13.pdf.
7. Шохин С. О. Бюджетный финансовый

контроль и аудит. Теория и практика применения в России : [Науч.-метод. Пособие] / С. О. Шохин, Л. И. Воронина. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 240 с.

References

1. Bardash S. V. Approaches to creation of the concept of national system of economic control [Electronic resource] / S. V. Bardash. - Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2009_11/bardach.html.

2. Germanchuk P. K. State financial control: the inspection and audit / P. K. Germanchuk, I. B. Stefanjuk, N. I. Ruban, V. T. Aleksandrov, O. I. Nazarchuk. – К. : SPE“AVT”, 2004. - 424 p.

3. Mikityuk I. Basic requirements to the construction of a unified system of state financial control / I. Mikityuk // The World of Finance. - Issue 2 (7). - 2006. P.109-113.

4. Official website of the State financial inspection of Ukraine [Electronic resource] - Access mode : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk>.

5. Petrenko P. «Black holes» in the public finances [Electronic resource] / P. Petrenko. - Access mode : <http://www.info-library.com.ua/index.php?page=magazine&show=text&article=42>.

6. Hmel'kov A. V. Vectors modernization of the state financial control system [Electronic resource] / A. V. Hmel'kov. - Access mode: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Аpdu/2010_2/doc/2/13.pdf.

7. Shohin S. O. Budget financial control and audit. Theory and practice of application in Russia : [Nauch.-

method. Manual] / S. O. Shohin, L. I. Voronin. - М. : Finance and statistics, 1997. - 240 p.

Виходець Ю.А. ПРОБЛЕМЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

В статье рассмотрены проблемы развития государственного финансового контроля, определены направления усовершенствования и требования построения единой системы государственного финансового контроля.

Ключевые слова: *государственный финансовый контроль, система государственного финансового контроля, органы контроля.*

Vykhodets' Y.A. PROBLEMS OF THE IMPROVEMENT OF THE STATE FINANCIAL CONTROL SYSTEM IN UKRAINE

The article considers the problems of development of state financial control, identifies areas for improvement and justifies requirements of constructing a unified system of state financial control.

Key words: *the state financial control, public financial control, control authorities.*

Виходець Ю. А. - слухач магістратури державного управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: **Бузько І.Р.** д.е.н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи СНУ ім. В. Даля.

Стаття подана 07.06.2013 р.